

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

11/06/2018

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A. Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πόλης, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις να φτάσουν στη γνώση που προηγουμένως είπαμε ότι είναι η ανώτερη, να δουν δηλαδή το αγαθό και να ανεβούν εκείνη την ανηφορική οδό και, αφού ανέβουν και το δουν αρκετά, να μην τους επιτρέψουμε αυτό που τώρα επιτρέπεται. Ποιο δηλαδή; Το να μένουν συνεχώς εκεί, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβούν κοντά σε εκείνους τους δεσμώτες ούτε να συμμετέχουν στους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας. Έπειτα, είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

B1. Με τον όρο «μέγιστον μάθημα» ο Πλάτων εννοεί την ύψιστη γνώση, το αγαθό. Ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο «αγαθό», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Άγαθόν» πάντως είναι:

α) το «είναι» και ό,τι διατηρεί το «είναι»,

β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα,

γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.

Η έκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Πάντως, ήδη στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

Στη συνέχεια του κειμένου ο Πλάτωνας, διά στόματος Σωκράτη, θα χαρακτηρίσει το αγαθό ως εξής:

α) το αγαθό είναι η μεγαλύτερη αξία («μέγιστον μάθημα»), αφού αυτό πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας,

β) το αγαθό μπορεί να προσεγγιστεί και να το θεαθεί ο άνθρωπος, όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση («ἀφικέσθαι», «ιδεῖν», «ἴδωσι»),

γ) η κατάκτησή του είναι δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα («ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν», «ἀναβάντες»). Πρόκειται για μια

ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους.

Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το άνω και την ανάβαση χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

B2. Ο Σωκράτης αντικρούει την άποψη του Γλαύκωνα και του υπενθυμίζει ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, είναι η ευδαιμονία όλης της πόλης και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Βλέπει, λοιπόν, το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και εκφράζει κοινωνιοκεντρικές αντιλήψεις για την πολιτική οργάνωση της πόλης - κράτους. Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές *«συναρμόττων, ποιῶν και ἔμποιῶν»* για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες – προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης:

α. «συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη»

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «ἐπιθυμητικόν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' ἐπέκταση στην ευδαιμονία. Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την πειθῶ και τη βία (Πλάτων, *Νόμοι*, 722b: *ο ἄριστος νομοθέτης συνδνάζει την πειθῶ με τη βία*). Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθῶ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την πειθῶ, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες. Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη

συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνεντιστεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο.

Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αρίστους του πνεύματος (τους φιλοσόφους) να ασκήσουν την εξουσία.

β. «ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν»

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αύταρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.

Αυτό σημαίνει ότι κάθε πολίτης, ανάλογα με την τάξη στην οποία ανήκει, υποχρεώνεται να προσφέρει στην πόλη αυτό που μπορεί να προσφέρει («τῆς ὠφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν»), χωρίς να υπερβαίνει τα όρια των δυνατοτήτων και ικανοτήτων του, των αρμοδιοτήτων και καθηκόντων του. Κάθε τάξη πρέπει να κινείται μέσα στα αυστηρά πλαίσια που έχουν τεθεί: οι δημιουργοί παράγουν αγαθά και συντηρούν τους πολίτες, οι φύλακες –επίκουροι φρουρούν την πόλη και οι φύλακες-βασιλείς διοικούν. Δεν ενεργούν εκδηλώνοντας την ελεύθερη βούληση τους, δεν ασχολούνται με ό,τι αυτοί επιθυμούν («οὐχ ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπη ἕκαστος βούλεται»), αλλά η δράση τους καθορίζεται από το νόμο στο πλαίσιο της συνολικής λειτουργίας του κράτους και με σκοπό την κοινή ευδαιμονία.

γ. «καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής

συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

B3.

1. Κέφαλο
2. τον χορό
3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί
4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα
5. την Τυραννίδα

B4. α.

ἀφικέσθαι => ανικανοποίητος

εἶπον = ρήμα

ιδεῖν => ιδέα

μεταδιδόναι => παράδοση

B4.β.

- Δεν υπάρχει πιο πολύτιμο αγαθό από την υγεία του ανθρώπου
- Ο ψυχικός πόνος είναι το πιο δύσκολο να κατανοηθεί συναίσθημα.
- Ο φαύλος κύκλος είναι μια μεταφορική έκφραση που χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε μια αδιέξοδη κατάσταση.

Γ1. Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική. Γιατί και οι δύο σχετίζονται με κάποια τέτοια πράγματα, τα οποία είναι κοινά σε όλους να γνωρίζουν και δεν ανήκουν σε καμία διακριτή επιστήμη. Γι' αυτό και όλοι κατά κάποιον τρόπο χρησιμοποιούν και τις δύο. Πράγματι όλοι μέχρι κάποιο σημείο επιχειρούν και να ανακρίνουν και να λογοδοτούν και να απολογούνται και να κατηγορούν. Από τους πολλούς, λοιπόν, άλλοι τυχαία/χωρίς σχέδιο κάνουν αυτά, ενώ άλλοι εξαιτίας της συνήθειας ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή όμως και τα δύο είναι δυνατά, είναι φανερό ότι θα μπορούσαν να πραγματωθούν/να γίνουν και με μέθοδο. Πράγματι είναι δυνατόν να διερευνηθεί ο λόγος για τον οποίο άλλοι επιτυγχάνουν εξαιτίας της συνήθειας και άλλοι εκ φύσεως, αυτό όμως ήδη όλοι θα συμφωνούσαν ότι είναι έργο της τέχνης.

Γ2.α.

ἀφωρίσθη
ὑπόσχες
πλείσταις
δρώντων

Γ2.β.

τὰ δὲ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσαι/-εῖε τεχνῶν ἔργα εἶναι

Γ3.α.

τῆ διαλεκτικῆ: δοτική αντικειμενική στο ἀντίστροφος
ἐξετάζειν: τελικό ἀπαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα ἐγχειροῦσιν,
ταυτοπροσωπία
θεωρεῖν: τελικό ἀπαρέμφατο, υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα ἐνδέχεται,
ετεροπροσωπία
ἔργον: κατηγορούμενο στο τοιοῦτον μέσω του συνδετικού εἶναι

Γ3.β.

Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εκφέρεται με οριστική «ἐνδέχεται», γιατί δηλώνει το πραγματικό.

Γ3.γ.

τῶν πολλῶν: γενική διαιρετική στο οἱ μὲν - οἱ δέ
εἰκῆ: δοτική του τρόπου στο ρήμα δρῶσιν
ταῦτα: σύστοιχο αντικείμενο στο ρήμα δρῶσιν

διὰ συνήθειαν: εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο εννοούμενο
ρήμα δρῶσιν